

LBRIS | We know  
books  
HENRY JAMES

# Cartea cu stafii

## Zece povestiri

Traducere din limba engleză, note și prefață de  
ANCA PEIU

CORINT

CLASICI AI LITERATURII

## CUPRINS

<i>Prefață</i> de Anca Peiu .....	5
<i>Tabel cronologic</i> .....	23
Romanțul unor vechi veșminte anume .....	29
Închirierea fantomatică .....	57
Sir Edmund Orme .....	106
Viața particulară .....	149
Owen Wingrave .....	199
Prietenii prietenilor .....	249
Strânsoarea șurubului .....	288
Ceea ce se cuvine cu adevărat .....	451
A treia persoană .....	472
Ungherul vesel. ....	521

## ROMANȚUL UNOR VECHI VEȘMINTE ANUME

Cândva, către mijlocul veacului al optsprezecelea, în provincia Massachusetts viețuia o cucoană văduvă, mamă a trei copii, doamna Veronica Wingrave, cum era îndeobște cunoscută. Își pierduse bărbatul prea de timpuriu și se dăruise întru totul îngrijirii odraslelor ei. Aceste tinere fături crescură încercând să-i răsplătească duiosia și să-i împlinească năzuințele cele mai înalte. Primul născut a fost un fiu, căruia îi dădu numele de Bernard, după tatăl lui. Mai avea două fiice, născute la trei ani diferență una față de cealaltă. În neamul lor, un chip plăcut era o moștenire nesmintită, iar acești trei tineri nu aveau cum să se abată de la tradiția familiei. Băiatul era bălai, rumen la față și bine legat, ceea ce, în acele timpuri (precum și într-ale noastre), era chezășia celui mai de soi neam englez – un tânăr cu o fire deschisă, iubitoare, un fiu respectuos, un frate autoritar, un prieten de nădejde. Prea isteț, totuși, nu se dovedise a fi; ca un dar din strămoși, iuțimea de minte le fusese menită cu precădere surorilor lui. Răposatul domn Wingrave fusese un pasionat cititor al lui Shakespeare, într-o vreme când o asemenea îndeletnicire presupunea mai multă libertate în gândire decât în zilele noastre, și într-o comunitate unde se cerea mult curaj ca să stăpânești teatrul, până și în cel mai întunecos ungher; iar el voise, astfel, să atragă atenția asupra admirației sale pentru marele poet, botezându-și fiicele după personajele pieselor lui preferate.

Celei dintâi născute îi hărăzise romanticul nume de Viola<sup>1</sup>, iar mezinei îi spusese Perdita<sup>2</sup>, în amintirea unei fete născute între cele două, care nu trăise mai mult de câteva săptămâni.

Când Bernard Wingrave împlini șaisprezece ani, mama lui își luă inima-n dinți și se pregăti să-i îndeplinească soțului ei cea din urmă poruncă. Aceasta fusese o pretenție solemnă ca, la vârsta cuvenită, fiul său să fie trimis în Anglia, ca să-și desăvârșească educația la Universitatea din Oxford, de unde el însuși deprinsese gustul pentru literatura cea mai rafinată. Doamna Wingrave era încredințată că fiul ei nu avea pereche nicăieri în lume, dar se supunea fără crâcnire vechilor tradiții. Își înecă suspinele și-i pregăti feciorului ei cufărul și straietele simple, de băiat de la țară, pentru a-l trimite apoi pe calea lui, peste mări și țări. Bernard se prezentă la universitatea unde studiasse tatăl lui și petrecu cinci ani în Anglia, fără vreun merit deosebit, într-adevăr, dar cu deosebit de multă plăcere și fără vreo pricină de rușine. La absolvirea facultății, porni în călătoria sa, prin Franța.

La douăzeci și patru de ani, se imbarcă pe un vapor către casă, așteptându-se să regăsească în biata și micuța Nouă Anglie (pe atunci, Noua Anglie era o țară foarte mică) un umil loc de baștină, din cale afară de plicticos și de prăfuit. Însă acasă se petrecuseră schimbări, tot așa cum se schimbaseră și opiniile conașului Bernard. Acesta descoperi că locuința mamei sale era un spațiu deosebit de primitiv, iar în surorile lui văzu niște

---

<sup>1</sup> Viola este protagonista comediei *A douăsprezecea noapte* (*Twelfth Night, or What You Will*). Tânăra și fratele ei geamăn ajung să fie separați în urma naufragiului vasului pe care se aflau, Viola se deghizează în eunuc, de aici decurgând numeroase încurcături și intrigi amoroase.

<sup>2</sup> Perdita este o eroină a piesei „Poveste de iarnă” (*The Winter’s Tale*) de William Shakespeare. Ea este fiica lui Leontes, regele Siciliei, și a soției lui, Hermione, și logodnica lui Florizel.

fermecătoare domnișoare, cu nimic mai prejos decât tinerele britanice, atât în virtuți, cât și în distincție, la care se adăugau o anumită originalitate și un aer mai neîmblânzit, lucru care, chiar dacă nu reprezenta o virtute în sine, le sporea fără doar și poate drăgălășenia.

În taină, Bernard își încredință mama că surorile lui erau neîndoios pe măsura celor mai nobile tinere englezoaice; la care, biata doamnă Wingrave, puteți fi convinși, le încurajă să-și țină capetele sus. Aceasta era părerea lui Bernard, ba chiar, de zece ori mai abitir, și a domnului Arthur Lloyd. Acesta era un gentleman, coleg de studenție al conașului Bernard, june de familie bună, cumsecade din fire și cu frumoase perspective de moștenitor; își propusese să-și investească averea în treburile negustorești, care aveau să ia avânt în înfloritoarea colonie. El și Bernard erau prieteni la cataramă; trecuseră oceanul împreună, iar tânărul american nu șovăise o clipă să-l prezinte pe englez familiei, unde impresia făcută de musafir fusese la fel de bună ca aceea pe care și-o crease el însuși despre gazde, așa cum tocmai am lăsat să se înțeleagă.

La vremea aceea, cele două surori erau în floarea tinereții, fiecare, desigur, purtându-și în stilul propriu strălucirea înnăscută, cea care o prindea cel mai bine. Se deosebeau una de cealaltă atât ca înfățișare, cât și prin felul de a fi. Viola, cea mai mare, acum în vârstă de douăzeci și doi de ani, era înaltă și bălaie, cu ochii cenușii, senini, și plete ondulate, castanii; o asemănare nu prea mare cu Viola, comediei shakespeariene, pe care mi-o închipui brunetă (dacă vreți), dar ca pe o făptură zveltă, aeriană, cu porniri dintre cele mai suave, mai iuți. Domnișoara Wingrave, cu paloarea frumuseții ei fragile, cu brațele molatice, cu statura maiestuoasă, cu vorba potolită, nu era făcută pentru aventuri. În veci nu și-ar fi pus tunică și pantaloni bărbătești; și, într-adevăr, fiind o

frumusețe mai degrabă rotofeie, ar fi putut avea și alte motive, pe lângă fireasca-i bună-cuviință.

De asemenea, Perdita și-ar fi putut da gingașa melancolie a numelui său pe ceva mult mai în armonie cu înfățișarea și firea ei. Avea obrazul smead și ochii unui copil iscoditor, precum și mijlocul cel mai subțire și piciorușul cel mai fin de pe tot cuprinsul țării puritanilor. De-i vorbeai, nicicând nu te lăsa să aștepți, așa cum o făcea adesea sora ei (pe când te măsură cu ochi reci și pătrunzători), ci îți dădea pe loc un potop de răspunsuri înainte ca tu să apuci să-ți duci până la capăt, măcar pe jumătate, gândul nerostit.

Tinerele se bucurau grozav să-și revadă fratele, dar, negreșit, își împărțiră atenția între acesta și amicul său. Printre tinerii din preajma lor, prieteni și vecini, așa-zisa *belle jeunesse*<sup>1</sup> a Coloniei, se găseau destui flăcăi de ispravă, câțiva dintre ei chiar admiratori devotați, vreo doi sau trei bucurându-se de renumele unor seducători și cuceritori consacrați. Însă măiestria celor de acasă și galanteria oarecum zgomotoasă ale acestor vajnici coloniști erau pe de-a-ntregul eclipsate de înfățișarea încântătoare, veșmintele elegante, curtoazia fără cusur, rafinamentul desăvârșit și de uluitoarele cunoștințe ale domnului Arthur Lloyd. În realitate, acesta nu era nicidecum vreun model de perfecțiune; june capabil, onorabil, cuviincios, se bizuia pe averea lui în lire sterline, pe sănătatea solidă și pe mulțumirea de sine, pe lângă micul său capital de afecțiune, încă neinvestit. Era însă un gentleman chipeș; studiase și călătorise; vorbea franțuzește, cânta la flaut și recita versuri cu voce tare, de mult bun-gust. Existau o sumedenie de motive pentru care domnișoara Wingrave și sora ei să-i găsească pe toți ceilalți pretendenți ai

---

<sup>1</sup> „Frumoasa tinerime” (fr. în original).

lor vădit dezavantajați, prin comparație cu un desăvârșit om de lume ca acesta. Istoriorele amuzante ale domnului Lloyd le spuneau micuțelor noastre fecioare din Noua Anglie cu mult mai multe despre purtările și apucăturile lumii de vază de prin capitalele europene decât putea el bănuși. Era o desfătare pentru ele să șadă și să-i asculte pe el și pe Bernard povestind despre acei oameni de seamă și despre toate lucrurile deosebite pe care le văzuseră împreună. Se adunau cu toții, după ceai, în jurul focului din salonașul cu lambriuri, iar cei doi tineri își aminteau unul celuilalt, de-a curmezișul scoarței, de câte una sau alta dintre aventurile lor. Adeseori, Viola și Perdita ar fi stat cu urechile ciulite numai ca să afle precis la ce fel de aventură se refereau cei doi, și unde anume se petrecuse, și cine mai era pe-acolo, și ce anume purtau doamnele; doar că, pe atunci, nu se cuvenea ca o tânără bine-crescută să le întrerupă conversația unora cu care nu era de-o seamă, și nici să pună prea multe întrebări; așa că bieteles fete ședeau fremătând, sub pavăza curiozității din ce în ce mai apatice sau mai discrete a mamei lor.

Că amândouă erau niște fete strașnice, Arthur Lloyd nu întârzie să bage de seamă; însă îi luă ceva timp ca să se hotărască dacă îi plăcea mai mult de sora mai mare sau de mezină. Avea o presimțire puternică – o emoție întru totul prea voioasă pentru a fi văzută ca o prevestire sumbră că era sortit să ajungă în fața altarului alături de una din ele; și totuși nu era în stare să se decidă pe care anume o prefera, iar pentru o asemenea împlinire, o preferință era absolut necesară, căci sângele tânăr clocoțea prin venele lui Lloyd prea tumultuos ca el să facă o alegere la nimereală și să se lase amăgit, ratând satisfacția de a se îndrăgosti. Se hotărî să lase lucrurile să curgă de la sine, ca să-i dea timp inimii să aleagă.

Între timp, situația în care se afla era foarte plăcută. Doamna Wingrave îi arăta o indiferență plină de demnitate privind „intențiile” lui, nici prea nepăsătoare față de onoarea fiicelor sale și nici mânată de acel avânt prea zelos de a-l face să lămurească lucrurile, avânt pe care, în calitatea sa de tânăr înstărit, prea adesea îl întâlnește printre matroanele de lume bună din insulele lui de baștină. Cât despre Bernard, tot ceea ce-și dorea acesta era ca prietenul lui să-i trateze surorile ca pe propriile-i surori; cât despre biete fete însele, oricât de arzător și-ar fi dorit în taină ca oaspetele lor să facă sau să spună ceva anume, „mai limpede”, acestea se mulțumeau să păstreze aparențele, purtările lor rămânând la fel de modeste.

Totuși, una față de cealaltă, erau oarecum mai războinice. Erau destul de bune prietene, și chiar îndatoritoare ca tovarășe de pat (dormeau în același pat mare, cu baldachin), astfel încât era greu să-ți dai seama căreia din ele i-ar lua mai mult de o zi ca să facă sămânța geloziei să încolțească și să rodească; dar simțeau că sămânța fusese deja sădită, încă din ziua în care domnul Lloyd le intrase în casă. În sinea ei, fiecare se hotărâse ca, de-ar fi ea cea dată la o parte, să-și îndure mâhnirea în tăcere și nimeni să nu i-o știe; căci, dacă fetele aveau o nemărginită ambiție, mai aveau, de asemenea, și o neostoită mândrie. Însă, cu toate acestea, fiecare se ruga în taină ca ea însăși să fie aleasa, preferata. Aveau mare nevoie de răbdare, de stăpânire de sine, de disimulare. Pe vremea aceea, o tânără cu o creștere aleasă nu putea nicidecum să facă primul pas, și abia dacă putea răspunde avansurilor primite, într-adevăr. Se cuvenea ca ea să șadă încremenită pe jilțul ei, cu ochii ațintiți în covor, de veghe la locul unde avea să cadă batista fermecată. Bietul Arthur era silit să-și facă ritualul pețirii în salonașul cu lambriuri, sub supravegherea doamnei Wingrave, a fiului ei și a viitoarei lui cumnate. Însă iubirea și tinerețea dispun de

atâta șiretenie, încât o sută de semne și simboluri puteau călători înainte și înapoi fără ca vreuna dintre aceste perechi de ochi să le detecteze pe orbită. Cele două fecioare erau mai mereu împreună și aveau ocazii din belșug ca să se dea de gol. Faptul că fiecare din ele se știa urmărită nu conta câtuși de puțin în privința micilor hatâruri pe care și le făceau reciproc sau a feluritelor îndeletniciri gospodărești pe care le aveau de îndeplinit împreună.

Niciuna nu se clintea, și nici nu șovăia, sub privirea tăcută și necruțătoare a surorii ei. Singura schimbare vădită a obiceiurilor lor era că aveau mai puține să-și spună. Era cu neputință să discute despre domnul Lloyd și li se părea ridicol să povestească despre orice altceva. Printr-o înțelegere mai presus de cuvinte, începură să-și scoată la purtare lucrurile cele mai bune și să născocască mici trucuri de seducție, cum ar fi panglici, și pieptănături la modă, și batiste, ce depășeau strictețea bunelor moravuri. Tot așa, pe mutește, ele respectau un contract de bună-cuviință, jucându-și jocul ațâțător după reguli cinstite.

— Așa-i mai bine? întreba Viola, probând un mănunchi de panglici pe piept și întorcându-se de la oglindă către soră-sa.

Perdita își ridica privirea gravă de pe lucrul ei de mână și îi examina podoba.

— Cred că mai bine i-ai face înc-o fundă, spunea ea cât se poate de solemnă, străpungându-și sora cu o privire ce însemna, totodată: „Pe cinstea mea!”

Astfel că nu mai pridideau cu primenirea jupoanelor și cusutul, cu călcatul muselinelor și născocind rufărie de tot soiul, și felurite pomezii, și sulimanuri, aidoma cucoanelor din casa vicarului din Wakefield<sup>1</sup>. Astfel trecură vreo trei sau patru luni;

---

<sup>1</sup> Vicarul din Wakefield este eroul romanului cu același titlu, publicat în 1764, scris de Oliver Goldsmith (1728–1774), scriitor și medic irlandez, reprezentant al sentimentalismului. Wakefield este și protagonistul

iarna era în toi și, deocamdată, Viola știa că, dacă Perdita nu avea ceva în plus față de ea, cu care să se laude, nici ea însăși nu avea motive să se teamă de concurență. Însă în vremea aceasta, Perdita – fermecătoarea Perdita – simțea că taina ei ajunsese de zece ori mai prețioasă decât aceea a surorii sale.

Într-o după-amiază, domnișoara Wingrave ședea singură – ceea ce i se întâmpla arareori – în fața oglinzii din odaia ei, pieptănându-și părul lung. Se făcuse prea întuneric și nu se mai vedea bine; își aprinse lumânările din cele două lăcașuri ce-i încadrau oglinda și apoi se îndreptă spre fereastră, ca să tragă perdelele. Era o seară cenușie, de decembrie; priveliștea era pustie și sumbră, iar văzduhul, încărcat de nori doldora de zăpadă. În fundul grădinii mari către care se deschidea fereastra ei se înălța un zid cu o porțiță dosnică, ce dădea într-o uliță. Porțița era întredeschisă, atât cât izbutea ea să zărească prin întunecimea tot mai deasă, și se legăna încetișor, înainte și înapoi, ca și cum ar fi împins-o cineva din uliță. Trebuie să fi fost negreșit vreo servitoare care avea întâlnire cu amarezul ei. Însă tocmai când era să lase perdeaua să cadă la loc, Viola o văzu pe sora ei intrând în grădină și furișându-se pe cărăriua ce ducea către casă. Lăsă perdeaua să cadă aproape de tot, păstrându-și numai o despicătură, prin care să mai isco-dească. Cum Perdita venea pe cărare, părea să se uite cu mare luare aminte la ceva anume din mâna ei, ridicându-și-o mai aproape de ochi. Când ajunsese în pragul casei, se opri o clipă, măsură obiectul din priviri, cu nesăț, și îl atinse cu buzele.

---

nuvelei omonime a sciitorului american romantic Nathaniel Hawthorne (1804–1864), chiar întemeietorul speciei literare a romanțului (*romance*), nuvelă inclusă în volumul său, intitulat *Twice-Told Tales* („Povestiri istorisite a doua oară”, 1837). Scurta nuvelă, profund ironică, a lui Nathaniel Hawthorne, pe care Henry James l-a admirat atât de mult, este de o notorie ambiguitate psihologică, frizând literatura absurdului.

Biata Viola se înapoie agale la jilțul ei și se așează în fața oglinzii, unde, dacă ar fi cercetat mai atentă, și-ar fi văzut frumosu-chip jalnic slujit de gelozie. O clipă mai apoi, ușa odăii se deschise în spatele ei și soră-sa intră cu sufletul la gură și obrajii îmbujorați de aerul rece.

Perdita tresări și zise:

— Ah! Te credeam cu mama.

Doamnele urmau să meargă la un ceai, iar la asemenea prilejuri, se obișnuia ca una din fiice să-și ajute mama la îmbrăcat.

În loc să intre de-a dreptul, Perdita zăbovea la ușă.

— Intră, intră, zise Viola. Mai avem încă o oră și ceva. Te-aș ruga mult să mă ajuți puțin cu pieptănatul.

Știa bine că soră-sa voia să rămână singură și că îi putea vedea în oglindă fiece mișcare făcută prin încăpere.

— Nu, hai, dă-mi doar o mână de ajutor la pieptănat, făcu ea, și-apoi mă duc eu la mama.

Perdita veni fără tragere de inimă și luă peria. Îi văzu ochii surorii în oglindă, țintuiți asupra mâinilor. Nici nu apucă bine să o perie de trei ori, că Viola își încleștă mâna dreaptă asupra celei stângi a surorii ei și se ridică iute de pe scaun.

— Al cui e inelul acela? strigă pătimașă, trăgând-o mai la lumină.

Pe cel de-al treilea deget al mezinei licărea un ineluș de aur, împodobit cu un safir minuscul.

Perdita își dădu seama că nu mai avea niciun rost să păstreze secretul și că venise vremea unei cutezătoare mărturisiri.

— E-al meu, răspuse, mândră.

— Cine ți l-a dat? strigă cealaltă.

Perdita șovăi o clipă.

— Domnul Lloyd.

— Tare mărinimos mai e, dintr-odată, domnul Lloyd.